

Siirt ilinin eski köy adları üzerine coğrafi bir inceleme

A geographical research on the names of the ancient villages of Siirt

Adnan Alkan *a

^a Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Siirt.

MAKALE BİLGİ

Geliş/Received: 27.03.2017
Kabul/Accepted: 12.06.2017

Anahtar Kelimeler:
Siirt
Köyler
Toponomi
Coğrafya

Keywords:
Siirt
Villages
Toponymy
Geography

*Sorumlu yazar/Corresponding author
(A. Alkan) ad_alkan@hotmail.com

<http://dx.doi.org/10.17211/tcd.301472>

ÖZ / ABSTRACT

Bu çalışmada, Siirt ilindeki eski köy adları coğrafi bir bakış açısıyla değerlendirilerek, köylerin isimlendirilmesinde etkili olan doğal ve beşeri faktörler incelenmiştir. Bilindiği üzere Anadolu, tarih boyunca çok değişik kültürlerin yerleşme ve geçit alanı olmuş; bu durum yer adları açısından son derece çeşitli ve zengin bir malzemenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Anadolu'nun güneydoğusunda yer alan Siirt ilinde de benzer bir zenginliği yer adlarında görmekteyiz. Nitekim tarih boyunca Türk, Arap, Kürt, Ermeni, Süryani, Keldani ve Yezidiler tarafından iskân edilmiş olan Siirt ili, sahip olduğu kültürel zenginliğin en fazla yansıdığı alanlardan biri köy adlandırmalarıdır. Günümüzde Siirt iline bağlı 281 köy yerleşmesi bulunmakta olup, binlerce yıllık kültürel birikimin eseri olan köy adları, 1960'lı yılların başında Türkçe olmadıkları gerekçesiyle değiştirilmiştir. Ancak yeni isimler konulurken, çoğu köy adı bilimsel yöntemlerden uzak ve eski anlamına uygun olarak değiştirilmediği için bir takım yanlışlıklar yapılmıştır. Farklı bir bakış açısıyla ele alınan bu çalışma, eski köy adlarına odaklanmıştır. Çalışmada tarihi kaynaklar ve dil bilim uzmanlarından yararlanılarak, köy sakinleriyle anket ve mülakatlar yapılarak, sahada gözlemlerde bulunularak, eski köy adları toponomi biliminin esasları çerçevesinde ele alınarak incelenmiştir.

In this study, the names of old villages in Siirt province were evaluated from a geographical point of view and natural and human factors which are effective in naming villages were examined. As it is known, throughout history, Anatolia has been the site of many different cultures and settlements; This has led to the emergence of an extremely diverse and rich material in terms of place names. We can see a similar richness in place names in the Siirt province of Southeast Anatolia. As a matter of fact, one of the most reflected areas of the cultural richness of the Siirt province, which was settled by Turks, Arabs, Kurds, Armenians, Syrians, Chaldeans and Yezidis throughout history, is the name of the villages. Today, there are 281 village settlements connected to Siirt province and the names of the villages, which are the result of thousands of years of cultural accumulation, have been changed due to the fact that they were not Turkish at the beginning of 1960's. However, when new names were put in place, some mistakes were made because most village names were not changed in accordance with the old meaning and away from scientific methods. This work, which is viewed from a different point of view, focuses on the old village names. In the study, historical sources and linguistic experts were collected, interviews and interviews were conducted with village residents, field observations were made, and old village names were examined in the framework of the principles of science of toponomy.

1. Giriş

Son zamanlarda, sosyal bilimlerle ilgilenenlerin üzerinde durduğu en önemli konulardan birisi de tabiat-kültür ilişkisidir. Bu bağlamda tabiat-kültür münasebetlerinin açıklanmasında bize son derece kıymetli veriler temin eden bir ilim dalı daha doğmuştur. Konusu yer adlarını incelemekten ibaret olan bu ilim dalının adı *Toponomi*'dir. Toponomi; dar manada, dilbilimin bir kolu olan ve genel olarak özel isimleri inceleyen Onomastik'in bir dalı olarak mütalaa edilmektedir (Yediyıldız, 1984). Çalışmanın da konusunu oluşturan köy adları Fransızcadan dilimize geçmiş olan Toponomi bilimi içerisinde incelenmektedir (Doğanay, 1997).

Yer adları ile ilgilenen bilim alanları oldukça fazladır. Gerçekten de coğrafyacılar ile birlikte, tarihçi, sosyolog, halk bilimci, dil bilimci, kültür tarihçisi, etnolog, askeri uzmanlar ile siyaset ve jeopolitik uzmanı gibi bilim mensupları da bu konuyla yakından ilgilenmektedirler. Ancak mekânın, yani coğrafi olayların geliştiği, etkilediği yerin adlandırılması, tartışmasız en çok coğrafyacıları ilgilendirmektedir (Bulut, 1996). Coğrafyacılar için yer isimleri geçmişteki coğrafi çevrenin ve coğrafi çevredeki değişimin en önemli kanıtlarındandır (Günel, Şahinalp vd., 2011).

Anadolu, tarih boyunca çok çeşitli kültürlerin yerleşme ve geçit

alanı olmuş, bu durum yer adları açısından son derece çeşitli ve zengin dil malzemesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Aksan, 1984). Anadolu'nun bu niteliği, Anadolu'daki yer adlarının her birisinin geçmişten izler taşıması sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Siirt ilindeki köy adları incelendiğinde, bu köy adlarının Anadolu'daki gibi çok çeşitli ve zengin bir dil yapısına sahip olduğu görülmektedir. Çok eski devirlerden beri iskâna sahne olan Siirt, tarihi devirler boyunca çok çeşitli uygarlık ve kültürlerin yaşadığı bir coğrafyada yer almıştır. Yörede uzun bir dönem Türkler, Kürtler, Araplar, Ermeniler, Süryaniler ve Nasturiler bir arada yaşamış ve bu büyük bir kültürel etkileşim ve zenginliğin oluşmasına yol açmıştır. Bu durum yer adları bakımından da zengin bir dil çeşitliliğini ortaya çıkarmıştır. Ancak XIX. yüzyıl sonları ile XX. yüzyılın başlarında yörede meydana gelen bir takım gelişmeler neticesinde kültürel zenginlik azalmıştır.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte ülkemizdeki millileşme anlayışına bağlı olarak, sosyal ve kültürel değişimler yaşanmıştır. Bu bağlamda yer adları da bundan etkilenmiştir. Nitekim Siirt ilinde 1960 yılına kadar kullanılan eski yer adlarının büyük bir kısmı, yeni ve Türkçeleri ile değiştirilmiştir. Bu durum halk arasında da çok kabul görmemiş, bilhassa orta ve üst yaş grubundaki insanlar eski köy adlarını kullanmayı sürdürmüşlerdir.

Uzun bir uygarlık geçmişi ve kültürel birikim neticesinde ortaya çıkan eski yer adları, Siirt'teki doğal çevrenin geçmişteki durumu ile Siirt'in sosyo-ekonomik yapısı hakkında önemli ipuçları vermektedir.

2. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı; Siirt ilindeki eski köy adlarını coğrafi ilkelere göre analiz ederek, bu adların anlamlarını ve bu adların verilmesindeki etkenleri tespit edip coğrafi bir bakış açısıyla tasnif etmektir. Çalışma sahasındaki köy adlarının %95'i 1960'lı yıllarda çeşitli sebeplerden dolayı yenileriyle değiştirilmiştir. Uzun bir yerleşme geçmişi ile ortaya çıkan, çok çeşitli kültürlerin izlerini taşıyan eski köy adları, üzerinde yaşanan mekânın kimlik kazanmasında büyük bir role sahiptir. Bu nedenle çalışmada; yeni köy adlarının yerine, doğal çevre ile insan arasındaki etkileşimi daha iyi yansıtmaya, insanın mekânı nasıl etkilediği ve nasıl etkilendiğini daha sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi bakımından eski adlar tercih edilmiştir.

Öte yandan ülkemizde coğrafi açıdan ele alınan yer adları çalışmalarının çok büyük bir kısmı, en güncel köy adları üzerine olup eski yer adları pek fazla incelenmemiştir. Bu çalışmada; eski yer adları incelenerek, gerek Siirt gerekse ülkemiz için yapılacak toponomik çalışmalara önemli katkılar sunmak ve bu alandaki literatüre zenginlik katmak amaçlanmaktadır. Ayrıca, Siirt ilinde yerleşme adlarıyla ilgili daha önce yapılan bir çalışma olmadığı için araştırmamız bu konudaki eksikliğin giderilmesi için atılan adımlardan biri olma sorumluluğunu da taşımaktadır.

3. Veri ve Yöntem

Siirt ilindeki köy adlarının coğrafi bakış açısıyla ele alınıp, tasnif edildiği bu çalışma; ilin idari sınırları içerisindeki merkez ilçe dâhil 7 ilçeye bağlı 281 köy adını kapsamaktadır. Araştırma sahasındaki eski köy adlarının %95'e yakın kısmı, 1960'lı yıllarda

Türkçeleriyle değiştirildiği için çalışmada bilimsel esaslara daha uygun düşen eski köy adları ele alınmıştır. Ancak bu yapılırken yeni köy adları tamamen yok sayılmamış, isim değişikliğinin sonuçları ile değişikliğin uygulamadaki durumu hakkında da analizler yapılmıştır.

Yeni köy adlarının en güncel şekline Siirt Valiliği Mahalli İdareler Müdürlüğünden ulaşılmıştır. Eski köy adları ise Türkiye İstatistik Kurumu'nun geçmiş sayım dönemlerdeki verileri ve 1/25000 ölçekli topografya haritaları vasıtasıyla temin edilmiştir. Tespit edilen köy yerleşmelerinin eski adları, coğrafi esaslara göre değerlendirilerek, isimlendirmede etkili olan doğal çevre ve beşeri çevre özelliklerine göre iki ana grup esas alınarak tasnif edilmiştir. Çalışmada, köy adlarının coğrafi açıdan tasnif edilebilmesi için köy adının manası ve adlandırma etkili olabilecek unsurun tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda eski köy adlarının kökeni ve manası için, Türkçe, Arapça, Farsça, Kürtçe, Ermenice ve Süryanice alanlarındaki dilbilimcilerden yararlanılmış; Türk Dil Kurumu'nun ilgili alanlardaki sözlükleri ve diğer dillerdeki sözlüklerden faydalanılmıştır. Bunun yanında çalışma sahasıyla ilgili tarihi kaynaklara da başvurularak, köy adları ile ilgili verilere de ulaşılmaya çalışılmıştır.

Ayrıca çalışma sahasındaki köylerin coğrafi özelliklerini tespit edebilmek ve adlandırmada etkili olabilecek özelliklerin tespiti için köyler gezilerek, yerleşmenin adını hangi coğrafi özelliklerinden aldığı, köylerde yaşayan kişilerle de görüşülerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Gidilemeyen köylerle ilgili ise Siirt Valiliği Mahalli İdareler Müdürlüğü'nden alınan güncel bilgiler değerlendirilmiş ayrıca köy muhtarlarına da ulaşılarak belli bilgilerle erişilebilmiştir.

Öte yandan çalışma sahasındaki köy adlarını coğrafi açıdan daha iyi analiz edebilmek için yörenin fiziki coğrafya koşulları ile sosyo-ekonomik yapısı ve tarihi gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Yörenin genel çevre koşulları, coğrafi konumu, geçim kaynakları, geçmişteki önemli şahısları, aşiret ve dini önderleri köy adlarına kaynaklık eden önemli unsurlardır.

4. Bulgular

4.1. Siirt İlinin Coğrafi Özellikleri

Siirt ilinin coğrafi çevre özellikleri, doğal ve beşeri çevre özellikleri olarak iki ana başlık altında incelenecektir.

4.1.1. Doğal çevre özellikleri

Siirt ili, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğu köşesinde, bu bölgenin Doğu Anadolu Bölgesi ile kontakt oluşturduğu Güneydoğu Torosların (Van Güneyi Dağları) güney eteklerinden, Güneydoğu Anadolu Platolarına doğru uzanan arazide kurulmuş olan bir yerleşim alanıdır (Özgen ve Karadoğan, 2006). Çalışma sahasının yüzey şekilleri daha çok yüksek dağ ve ortalama 750-1000 metre yüksekliğindeki deformeli platolardan oluşmaktadır. Yörede kuzey ve doğuya doğru gidildikçe irtifa kuşakları hızla artarken, güneye ve batıya doğru ise engebe ile irtifa azalmaktadır (Özgen ve Karadoğan, 2006). Öte yandan sahada bir yandan vadiler oluşurken, öte yandan da çöküntü alanlarında hızla genişleyen vadi tabanlarında IV. Zaman boyunca çeşitli taşıma maddelerden oluşan düzlükler oluşmuştur (Şekil 1).

101529 kişilik bir nüfusa sahip iken 2015 yılında ise 320351 kişilik bir nüfus barındırmaktadır. Bu süreçte ilk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılı ile son nüfus sayımının yapıldığı 2015 yılları arasında Siirt ili yaklaşık 3,5 kat nüfusunu arttırmış, nüfus yıllık ortalama %2,4 oranında büyümüştür.

Çalışma sahasında yerleşmenin bugünkü durumunun ve eski köy adlarına kaynaklık eden unsurların iyi bilinmesi için yerleşmenin tarihsel gelişimi ve geçmiş uygarlıklar hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Siirt, yerleşme tarihi M.Ö. 2000'lere kadar uzanan bir yöre olup çok çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Yörede kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin en iyi yansımaları yer adlarında görülmektedir. Nitekim Siirt adının kaynağına bakıldığında bu zenginlik görülmektedir. Adının kaynağı kesin olarak bilinmemekle beraber, Siirt'in farklı kültürlerin izlerini taşıyan anlamları mevcuttur. Bazı araştırmalarda Siirt adının Sami dilinden geldiği ileri sürülmekte, bazı kaynaklarda ise bu adın, Keldani dilinde Kent anlamına gelen Keert (Kaa'rat) sözcüğünden kaynaklandığı yazılmaktadır. Süryani dilinde kent sözcüğünün karşılığı Se'erd (yöresel söyleniş biçimiyle Sért)'tir. Arap kaynaklarında Siirt adı "İs'ird" ya da "Us'ird" olarak geçmektedir. En eski Süryanice metinlerde, Keldani dilindeki biçimine çok yakın bir benzerlikle "Se'erd" olarak yer almaktadır. (Özgen, Karadoğan, 2009, Tuncel, 2006). Adının kaynağından da anlaşılacağı üzere Siirt ve çevresi tarih boyunca farklı din ve ırkta ait birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Siirt'in bilinen en eski tarihinin ise ihtilafli olmakla birlikte M.Ö. 2000'li yıllara dayandığı ve yörenin ilk olarak Sami kavimleri tarafından iskâna uğradığı, Siirt şehrinin Asurlar tarafından kurulduğu çoğunlukla kabul gören görüştür (Seçkin, 2005). M.Ö. XI. yüzyılın ortalarına doğru Asur hâkimiyetinin zayıflamasıyla, bu durumu fırsat bilen Suriye ve civarındaki meskûn Arami kabileler, Yukarı Mezopotamya'ya göç etmeye başlamışlardır. Bu göçler sonucunda bölgede irili ufaklı pek çok Arami beyliği kurulmuştur. İşte bu kabilelerin en önemlilerinden biri de Amid'i merkez edinerek kurulan Bit/Beth Zamani kabilesinin kurduğu beyliktir (Arıncı, 2016). Bu beyliğin bölge açısından önemi ise bir asra yaklaşan hâkimiyeti süresince Yukarı Dicle Havzasının, Aramca konuşan kabilelerin yoğunlukta olduğu bir bölge haline dönüşecek olmasıdır. Gerçi bir asırlık bocalamadan sonra yeniden harekete geçen Asur, önce Bit-Zamani, ardından da diğer Arami beyliklerini bir bir ortadan kaldırarak Yukarı Mezopotamya'yı tekrar hâkimiyeti altına alacaksa da bu durum bölgenin Aramileştiği gerçeğini değiştirmeyecektir. Çünkü daha önceleri kabileler halinde göçebe bir hayat süren Aramiler, Yukarı Mezopotamya'ya göç ettikten sonra toprağa bağlanıp ziraatle uğraşmaya başlayan dolayısıyla da medenileşen bir toplum olarak artık bölgenin ahalisini oluşturmuşlardır (Acar, 2012). Bu durum, ancak tamamen VII. yüzyıl ortalarındaki İslam fetih dalgalarıyla değişecektir. Kültürel açıdan da bu devirde bölgeye önemli etkide bulunan Aramiler, birçok yerleşmenin ortaya çıkmasında ve yerleşme isimlerinin Aramice olarak şekillenmesinde rol oynamışlardır.

Çalışma sahasında, Asurlardan sonra İslam fethine kadar sırasıyla Medler, Persler, Büyük İskender İmparatorluğu ve çeşitli Ermeni beylikleri hüküm sürmüştür. Siirt, İslam döneminde Hz. Ömer'in komutanlarından İyaz Bin Ganem tarafından bütün bölge ile birlikte 639'da fethedilmiştir. Bu fetihle birlikte yöre, kalıcı olarak Müslümanlığın etkisi altına girmiştir. İslam inancının Siirt ve çevresine yerleşmesiyle birlikte, sırasıyla Emeviler ve Abbasiler egemenlik kurmuştur. Bu devirde Arap yarımada-

sının farklı kesimlerinden çok sayıda Müslüman nüfus Siirt ve çevresine yerleştirilmiş, yörenin kalıcı olarak bir Müslüman yurdu olarak kalması sağlanmıştır. Bu durum günümüzde de devam etmekte olup, aynı zamanda Arapçanın çok sayıda yerleşme ve köy adına kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır.

Siirt 1000'li yıllarda sırasıyla Kürt Mervani Beyliği ile Artuklular ve Anadolu Selçuklularının egemenliği altına girmiştir. Bu dönemle birlikte göçebe Türk boyları tarafından hızla iskân edilen Siirt, kalıcı olarak da Türk yurdu haline gelmiştir. Yöre, 1230'lu yıllarda Moğol istilasına maruz kalmış, bu süreçte kentler yıkılıp nüfusun büyük bir kısmı katledilmiştir (Özdemir, 2010, İbnü'l Esir, XI). Moğol istilasından sonra Siirt ve çevresinde sırasıyla İlhanlılar, Akkoyunlular ve Safeviler egemen olmuştur. Safevi hükümdarı Şah İsmail, Yavuz Sultan Selim ile 1514 yılında girdiği Çaldıran Savaşını kaybedince, İdris-i Bitlis'in katkılarıyla Siirt ve çevresi de Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun diğer yerleriyle birlikte Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir (Sözer, 1969; Tuncel, 2009). Bu tarihten itibaren yöre çeşitli Kürt beyleri ve aşiretleri tarafından Osmanlıya tabi bir şekilde yönetilmiştir. Selçuklulardan başlayarak Osmanlılara kadar devam eden süreçte, Siirt ve çevresi önemli oranda Türkmen nüfus tarafından iskân edilmiş ve birçok köy adının Türkçeleşmesine söz konusu nüfus katkıda bulunmuştur (Arıncı, 2015).

Yöre, Osmanlılar tarafından ele geçirildikten sonra 1523 yılında, Diyarbekir Beylerbeyliği'ne bağlı bir kazaya dönüşmüştür. Bu yıldaki tahrir defterlerinde Siirt, 25 köy ve 2 mezradan oluşmaktaydı. Siirt'in hangi tarihte sancak olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen, 1567 yılındaki tahrir defterlerinde sancak olarak görülmektedir. Bu yıldaki tahrir defterinde Siirt, 27 köy ve 7 mezradan oluşmaktaydı. Aradan geçen 44 yıllık zaman zarfında yörede önemli bir değişikliğin olmadığı anlaşılmaktadır. XVI. yüzyıl boyunca Siirt'te Müslümanlar ve Zimmiyanlar (Ermeni, Yakubi, Nasturi ve Yahudi) birlikte yaşamaktaydılar. Bu dönemden günümüze ulaşan köy isimleri ise şunlardır; Haliniz, Tom, Deyr Galib, Tilan, Kasar, Avne, Fersaf, Fiskin ve Hamduban'dır. Siirt, XVII. Ve XVIII. yüzyılda da Diyarbekir'e bağlılığı devam ettirmiştir (Erpolat, 1999).

İdari olarak 1880 yılına kadar Diyarbekir Vilayetine bağlı sancak konumunu koruyan Siirt, bu yıldan sonra ise Bitlis Vilayetine bağlanmıştır. Bu dönemde Siirt Sancağı; Siirt, Şirvan, Pervari ve Garzan olmak üzere 4 kaza ve Rıdvan, Zeyraki ve Deyr Gül olmak üzere 3 nahiye, 570 köyden oluşmaktaydı.

XIX. yüzyılda köyler ve nüfusları hakkında en sağlıklı bilgilere ise 1871 tarihli Diyarbakır Vilayet Salnamesinde rastlanmaktadır. Bu tarihte yapılan sayıma göre 890 köyün bulunduğu Siirt sancağında 52143 Müslüman ve 17306 Gayri Müslim yaşamaktaydı (Sırma, 2006: 123). Yine 1881-1882 tarihli Bitlis Vilayet Salnamesine göre Siirt sancağında 49095 Müslüman, 16572 Gayri olmak üzere toplamda 65667 kişi yaşamaktaydı. 1892 tarihli Bitlis Vilayet Salnamesine göre de Siirt sancağında 59489 Müslüman ve 16425 Gayri Müslim olmak üzere toplam 75914 kişi yaşamaktaydı.

Siirt'te gerek şehirdeki mahallelerde gerekse köylerde Ermeni, Rum, Keldânî ve Süryani ile bir kısım Katolik ve Protestan cemaatler, hem Müslümanlar ile hem de diğer Gayri Müslimler ile aynı köy veya mahallede birlikte yaşadıkları gibi çarşıda, pazarda, işyerlerin de yan yana idiler. 1894-2990 dönemi 420 nolu Şeriye Sicil kayıtlarına göre de Siirt'te 7 köyde sadece Gayri Müslimler yaşamaktaydı (Savur, 2010). Bu köylerden Belkeme

ve Galî'de Süryaniler; Halenze, Kolinik ve Rıdvan'da Ermeniler; Kitmis, Sadah'ta ise Keldaniler bulunmaktaydı. Diğer bütün köylerde ise Türk, Kürt ve Arap nüfustan oluşan Müslim nüfus ile birlikte sayıları azınlıkta olmakla birlikte Gayrı Müslim nüfus birlikte yaşamaktaydı.

Görüldüğü üzere tarihsel süreçler boyunca Siirt ve çevresinde farklı din ve etnik kökenlere mensup çok çeşitli topluluklar yaşamıştır. Sosyo-kültürel açıdan büyük bir zenginlik oluşturan bu durum, aynı zamanda mekâna ve coğrafyaya damgasını vuran yerleşme adlarında da hissedilmektedir. Nitekim yörenin tarihi ve kültürel geçmişine paralel olarak başta Türkçe, Kürtçe ve Arapça olmak üzere Farsça, Ermenice, Süryanice, Keldanice ve Aramiceyle ilişkilendirilebilecek pek çok köy adı bulunmaktadır.

Siirt ili bulunduğu bölge ile birlikte ülkemizin sosyo-ekonomik açıdan en geri kalmış bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Sahada hâkim olan ekonomik faaliyetler, tarım ve hayvancılığa dayalı kır ekonomisi ile geleneksel el sanatlarıdır. Kuru tarım sahalarında buğday başta olmak üzere hububat ve yem bitkileri yetiştirilmekte iken sulanabilen sahalarda ise baklagiller, sebze ve meyvecilik faaliyetleri ön plandadır.

Tarımsal faaliyetlerden sonra ilin en önemli ekonomik faaliyeti hayvancılıktır. Genel olarak Siirt'in uygun topografik ve ekolojik koşullara sahip olması ve hakim bitki örtüsünün step olması nedeniyle yörede açık mera hayvancılığı şeklinde küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır.

4.2. İsim Değiştirmeleri Üzerine

Türkiye'de cumhuriyetin kuruluşundan sonra birçok köy adı değiştirilmeye başlanmıştır; daha sonra 1949 yılında İçişleri Bakanlığı'nın kurduğu komisyonlar vasıtasıyla değişik tarihlerde, çeşitli gerekçelerle yer adları değiştirilmiş ve bu değiştirmeler bir sistematîğe bağlanmıştır. Özellikle 1960'lı yıllarda bu komisyonlar çok yoğun bir şekilde çalışarak, birçok köy adının değiştirilmesini sağlamışlardır. Tunçel'e (2000) göre Türkiye genelinde yaklaşık 28 bin yerleşme adı değiştirilmişken, bunlardan 12211'i köy adıdır. İstatistiklere bakıldığında adı en çok değiştirilen yerleşmelerin Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu köy adı değiştirmeleri içinde Siirt ili de yer almaktadır. Siirt ilinde köy adlarının tamamına yakını kurulan bu komisyonlar tarafından Türkçe olmadıkları, kökenleri Ermenice, Kürtçe, Arapça gibi dillere dayandığı için ve diğer bazı gerekçelerle 1960'lı yıllardan itibaren değiştirilmiştir.

Köy adlarını inceleyerek kır yerleşmesinin tarihi, iskân safhası ve etnik karakteri hakkında bilgiye ulaşabilmek mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla köy adlarının değiştirilmesi, köyün eski durumunun ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasını güçleştirmekte, bir bakıma köy ile geçmişi arasındaki adla gelen bağlantıyı koparmaktadır (İbret, 2003). Köy adı değiştirmeleri doğal gelişimleri içinde olmadığı için birçok özelliğini yitirmiştir. Değiştirilen köy adları eski kayıtlarda varlığını korurken resmi, güncel durumlarda artık kullanılmamaktadır. Buna rağmen halk arasında pratik olarak bu yer adları varlığını hala korumaktadır. Günümüzde halk, alıştığı ve tarihsel süreç içinde gelişip ortaya çıkan bu eski köy adlarını kullanmaktan vazgeçmemiştir. Başta mezar taşları olmak üzere işyerleri, özel kurum ve kuruluşlar, cadde, sokak isimlerinin birçoğunda eski köy adlarını bulmak mümkündür. Bu durum uzun bir tarihsel süreçle ortaya çıkan,

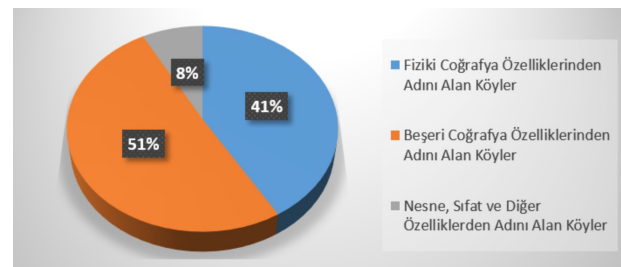
sosyo-kültürel ve coğrafi koşulların etkisiyle şekillenmiş olan eski köy adları kullanımının halk tarafından kolay kolay terk edilmeyeceği ve bunları günlük hayatlarında kullanacaklarını bize göstermektedir.

Değiştirilen bazı yerleşme adları eski adlarını anımsattığı veya Türkçeye aynı anlamıyla çevrildiği için eski özelliklerinin bir kısmını korumaktadır. Örneğin bu tip adlar yerleşmesinin aslını, geçmişe ait özelliklerini veya doğal çevre özelliklerini yeni adında da taşıyabilmektedir. Eğer yerleşme adının değiştirilmesi kaçınılmazsa bu şekilde değiştirilmesinin daha faydalı olacağı söylenebilir. Örneğin Kürtçede güneşli yer anlamına gelen Liçik, Türkçeleştirilirken Güneşli adını, Arapçada küçük konak anlamına gelen Kesrik ve Kürtçede köprübaşı anlamına gelen Serpir köyü Köprübaşı adını almıştır. Ancak bu şekilde eski anlamına uygun şekilde yapılan ad değiştirmelerinin sayısı yeterli değildir.

Öte yandan eski köy adlarının birçoğunda eski adın kaynağı ve hangi koşullara göre adlandırıldığı, adlandırma etkili olan tarihsel-coğrafi koşullar dikkate alınmadan değişimler yapıldığı için bir dizi yanlışlıklar ortaya çıkmıştır. Bunların başında yeni köy isimlerinin tamamen eski adından farklı olarak tarihi, coğrafi ve kültürel kimliğinden bağımsız değiştirilmesi neticesinde orada yaşayanlar tarafından benimsenmemesi gelmektedir. Hatta bazı Türkçe kökenli köy adları bile Türkçe olmadıkları düşünülerek değiştirilmiştir. Örneğin Türkçede köy veya evden türemiş olan Balukan ismi Bozkuş ile değiştirilmiştir. Türkçede tuzla anlamına gelen memlaha teriminden türemiş Melha ismi ise Çalidüzü ile değiştirilmiştir. Aynı şekilde eski Türkçede at sürüsü anlamına gelen Orek ismi ise Suludere ismi ile değiştirilmiştir. Bununla birlikte ad değiştirme işlemi bilimsel esaslara ve aslına uygun yapılmadığında, tarihsel ve kültürel geçmişi yansıtan bu değerlerin de mekândan zamanla silinmesine yol açmaktadır. Kültürel zenginlik ve farklılıklarıyla ön plana çıkan Anadolu'da, köy adlarının bir kısmının eski adlarına kavuşması bir gereklilik olarak görülmektedir.

4.3. Siirt İlinde Yer Adlarına Göre Köy Yerleşmeleri

Çalışma sahasında eski köy adlarının toponomik analizi yapılırken, adlandırmada etkili olan faktörlere göre bir sınıflandırma yapılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmaya göre sahadaki köy yerleşmeleri 3 gruba ayrılmıştır. Buna göre adının kaynağını fiziki çevre koşullarından alanlar, beşeri çevre koşulları ve özelliklerinden alanlar ile adının kaynağı ve anlamı bu iki ana gruba dahil olmayıp nesne, sıfat veya diğer özelliklerden alanlar şeklinde bir tasnif yapılmıştır. Buna göre 115 köy adını beşeri ve ekonomik çevre koşullarında alırken, 93'ü doğal çevre şartlarından, 18'i ise nesne, sıfat ve diğer özelliklerden almıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Siirt ilinde köy adlarına kaynaklık eden unsurların yüzdeleri oranları.
Figure 3. Percentage rate of the elements that are sources of the name of the villages in Siirt.

4.3.1. Fiziki çevre koşulları ve özelliklerinden kaynağını alan köyler

Bugün Türkiye’de yerleşme yeri ve mevkiler isimlerini genellikle tabii unsurlardan almaktadırlar (Koday, 2000). Çalışma sahasında da köy adlarının önemli bir kısmı adını tabii özelliklerden almaktadır. Siirt ilinde adının kaynağına ulaşılan köylerin %41’i yani 93’ü fiziki çevre koşullarından etkilenecek adlandırılmıştır (Tablo 1). Sahada fiziki çevre koşullarından etkilenecek adını alan köyler, kendi içerisinde topografik, hidrografik, klimatolojik, litolojik ve biyocoğrafya özelliklerinden etkilenecek adını alanlar şeklinde ayrılmıştır.

Çalışma sahasında fiziki coğrafya özellikleri içerisinde köy isimlendirmelerini en fazla etkileyen unsur, topografik koşullardır.

Siirt’te adının kaynağına ve anlamına ulaşılan köylerin 39’u yani %17’si topografik koşullardan etkilenecek, buldukları yerin topografyasına uygun isimler almışlardır. Siirt’te topografik özelliklerin köy adları üzerinde bu denli etkili olmasının temel sebebi ise yörenin yüzey şekilleri bakımından oldukça çeşitlilik arz etmesidir.

Yöredeki köylerin ilk sakinleri, buldukları çevreyi bir coğrafyacı gözüyle müşahade ederek yerleştikleri mekânın topografik koşullarına en fazla uyan ismi vermişlerdir. Her ne kadar mekâna ilk yerleşen kültürler ve kullandıkları isimler farklı olsa dahi isimlendirmede etkili olan topografik unsurlar hemen hemen bütün kültürlerde aynıdır. Örneğin Siirt ilinde köy isimlendirmelerinde en fazla kullanılan topografik özellik tepedir. Kürtçe de gır, Arapçada tıl, til, Farsçada köh, gaz gibi isimler tepe,

Tablo 1. Fiziki coğrafya özelliklerinden adını alan köyler.
Table 1. The names of the villages supported by physical geography features.

Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı	Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı	Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı
Alengöz (Akyamaç)	Düz ve ağaçlı yerdeki punar	Türkçe	Pay (Taşyaka)	Arkada, geride kalan arazi	Kürtçe	Berkevir (Karşıkaya)	Taş önu	Kürtçe
Gireüşü (Bağlıca)	Salkımtepe	Kürtçe	Bera (Uluköy)	Ağız	Ermenice	Güntkevir (Taşlı)	Taşlı köy	Kürtçe
Binivre (Ekmekçiler)	Dolambaçlı yer	Kürtçe	Gili (Durankaya)	Uçurumlu yer, vadi	Kürtçe	Berhürük (Aktaş)	Küçük taş	Kürtçe
Civankan (Gökçeabağ)	Güzel yer	Türkçe	Çukurköy	Çukur	Türkçe	Keverihamo (Kapıkaya)	Hamo taşı	Kürtçe
Lıçık (Güneşli)	Güneşi gören yer veya yamaç	Kürtçe	Komas (Akyayla)	Küçük tümsek	Türkçe	Susik (Yokuşbağları)	Bir keklik türü	Türkçe
Degalan (İnkapı)	Yakın küçük tepe	Türkçe	Tilan (Oyacı)	Tepeler	Arapça	Mehinan (Kayıklı)	Kısraklar	Farsça
Hiyert (Kayaboğaz)	Suya yakın boğaz	Kürtçe	Sinep (Çatılı)	Yüksek yer	Kürtçe	Hergül	Gül	Türkçe
Patyar (Koçlu)	Çok eğik ve dik yer	Türkçe	Beytil (Yuvalı)	Engesiz yer	Kürtçe	Şişil (Gülburnu)	Yörede yetişen bir ot	Kürtçe
Boşi (Meydandere)	Geniş alan	Kürtçe	Ayınmülk (Pınarova)	Mülk çşmesi	Arapça	Zovanya (Kaşıkayla)	Kızılık	Türkçe
Kezer (Pınarca)	Çay kenarındaki ova veya düzlük	Kürtçe	Çırır (Çukurca)	Sulu yer	Ermenice	Divik (Kılıçkaya)	Bir tür bitki	Kürtçe-Türkçe
Körir (Derince)	Derin, çukur yer	Kürtçe	Kanikani (Dalkorur)	Pınarlı	Kürtçe	Çölköy	Ekin yetişmeyen kurak yer	Türkçe
Siyanis (Gümüşkaş)	Gölgeli yer	Kürtçe	Bingöl	Göl	Türkçe	Mazoran (İğdeli)	İğdeler	Kürtçe
Kelhuk (Karakaya)	Yüksekçe yer	Kürtçe	Bağöze	Bağçeme	Türkçe	Uşi (Kayalısü)	Üzüm salkımı	Kürtçe
Koh (Tütenocak)	Dağ	Farsça	Eyndar (Ağaçpınar)	Ağaçpınar	Arapça	Merci (Toytepe)	Çayır	Kürtçe
Tarham (Bayramlı)	Düzlük yer	Kürtçe	Aynık (Gürgöze)	Pınarcık	Arapça	Bidar (Beğendik)	Ağaçsız yer	Kürtçe
Kiver (Çetinkol)	Sarp, kayalık çıkıntı	Ermenice	Ayınkasr (Konakpınar)	Konakpınar	Arapça	Lif (Kışlacık)	Lifli örgü	Türkçe
Kezeruk (Bölüklü)	Çaya yakın küçük düzlük	Kürtçe	Yukarıavti (Çeltikbaşı)	Susuz	Kürtçe	Berük (Karasungur)	Meşelik	Kürtçe
Nivilan (Çizmeli)	Tepeler arasında kalan yer, vadi	Kürtçe	Zinaf (Tosunbağı)	Bulanık su	Türkçe	Ganet (Akgeçit)	Ganete: sazlık ve bataklıklarda yetişen bir su bitkisi	Kürtçe
Girhüseyn (Çeltiksuyu)	Hüseyn tepe	Kürtçe	Kanıgözük (Üçpınar)	Gözpınar	Kürtçe	Merç (Sultuyazi)	Çayırılık	Kürtçe
Tile (Çimencik)	Tepecik	Arapça	Heskö (Çeltikyolu)	Çay adı	Kürtçe	Hizmin (Belençay)	Bir mısır çeşidi	Türkçe
Tanzi (Kavaközü)	Kayalık	Ermenice	Güzeldere	Güzeldere	Türkçe	Avil (Çınarlı)	Çokça yeşil yer	Kürtçe
Serhata (Dağdöşü)	Uzak yer	Türkçe	Avzint (Soğuksu)	Canlı su, bol sulu yer	Kürtçe	Orek (Suludere)	At sürtüsü	Türkçe
Bukat (Dönerdöver)	Türkçe Kök. Bil. Sözlüğünde buğat: set, bend	Türkçe	Billoris (Sağlarca)	Kaplıca adı	Türkçe	Marinan (Yaylacı)	Yılan	Kürtçe
Girdara (Ormanardı)	Ağaçlı tepe	Kürtçe	Fiskin (Doluharman)	Yağmurlu yer	Türkçe	Huşinan (Yağmurtepe)	Başaklar	Farsça
Girilhamda (Bölüktepe)	Hamit (hamda) tepe	Kürtçe	Kevijan (Yolbaşı)	Türkçe Der. Söz. kevi: kar yığını	Türkçe	Kuşı (Yerliçoban)	Kelebek	Türkçe
Körir (Derince)	Derin yer	Farsça	Hüntik (Güleçler)	Serin yer	Kürtçe	Susik (Yokuşbağları)	Bıldırcın	Kürtçe
Tilköy (Çattepe)	Tepe, höyük	Arapça	Evreh (Yapraktepe)	Bulutlu yer	Kürtçe	Marmarüna (Akdem)	Kertenkele	Türkçe
Besta (Düğünçüler)	Geniş ova	Kürtçe	Semşa (Besyol)	Güneşli	Arapça	Harçın (Demirkapı)	Tüyü değişen bir hayvan türü	Türkçe
Ataf (Sarıdam)	Eğri, eğimli yer	Kürtçe	Mizzi (Dedebakır)	Soğuk yer	Kürtçe	Taruni (Demirşık)	Bayırılı	Kürtçe
Harhur(Harkur)	İnişli yer, arazi	Kürtçe	Küküt (Kapılı)	Türkçe Der. Söz. kükür çok taşlı yer	Türkçe	Hotköy (Yankses)	Ot	Ermenice
Hevkis (Kirazlı)	Hevkev:küçük bahçe	Türkçe	Kubane (Atalay)	Killi toprak	Türkçe	Kiverük (Köprüçay)	Reçine	Ermenice

zirve veya yüksekçe yer anlamına gelmekte olup aynı topografik özelliğin bütün dillerde aynı şekilde köy isimlendirmelerinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Siirt'te bu şekilde araziye hâkim yüksek tepe veya arızalı yüzeylerde kurulmuş olan çok sayıda köy bulunmaktadır. Arapçada tepelik anlamına gelen Tile ile tepe anlamına gelen Tilköy, Kürtçede salkım tepe manasına gelen Gireuşî, Hüseyin tepesi anlamına gelen Gırhuseyin, sarp kayalık, çıkıntı anlamına gelen Kiver, yüksekçe yer anlamına gelen Kelhuk, Türkçede derleme sözlüğünde küçük tümsek anlamına gelen Koma (Komas), küçük tepe anlamına gelen Degalan, Farsçada dağ anlamına gelen Koh ve Ermenice kayalı yer anlamına gelen Tanzi gibi köyler, isimlendirmelerini tepe veya yüksek yerden almışlardır.

Çalışma sahasında çevresine göre geniş, açık ve düzlük alanlar ile çukurda kalan sahalarda kurulan köyler, sahip oldukları topografyaya uygun isimler almışlardır. Örneğin Türkçede düz ve ağaçlı yer anlamına gelen Alen sözcüğü ile pınar, çeşme anlamına gelen göz sözcüklerinin birleşmesiyle ortaya çıkan Alengöz köyü ile etrafına göre alçakta kalan Çukurköy, derleme sözlüğünde küçük bahçe veya düzlük anlamına gelen Hevkev sözcüğünün zamanla fonetiğinin değişime uğramasıyla adlandırılan Hevkis, adlarını topografyalarına uygun bir şekilde almışlardır. Kürtçede geniş yer anlamına gelen Boşî, çaya yakın geniş düzlük olan Kezer, en derin yer manasına gelen Körir, düzlük alan manasına gelen Tarham, geniş ova anlamına gelen Besta, engebesiz yer anlamına gelen Bestil, Farsçada en derin yer manasına gelen Körir köyleri topografyalarına uygun isimler almışlardır.

Diğer yandan sahada bazı köy isimlendirmelerinde, vadi, vadi şekilleri, yamaç ve yamacın özelliklerine göre ad aldıkları görülmektedir. Türkçede çok eğik ve dik yamaç anlamına gelen Patyar, Kürtçede boğaz anlamına gelen Hiyert (Hert), küçük tepeler arasında kalan vadi anlamına gelen Nivilan, eğimli yer manasına gelen Harhur, uçurumlu yer veya vadi anlamına gelen Gili gibi köyler adlarını söz konusu özelliklerinden almışlardır.

Siirt'te topografyanın çeşitli özelliklere göre konumu, niteliği, arazinin engebe ve pürüzlülüğü gibi özellikler de köy adlarında etkili olmuştur. Örneğin dolambaçlı yer anlamına gelen Binivre, güzel arazi manasına gelen Civankan, gölgeli yer anlamına gelen Siyanis, eğri yer anlamına gelen Ataf, engebesiz yer anlamına gelen Beytil ile Türkçe köken bilgisi sözlüğünde bentli yer anlamına gelen Buğat (Bukat) köyleri, bu özelliklerine uygun isimler almışlardır.

Yaşamın temel faktörlerinden olan su, beşeri faaliyetleri ve buna bağlı olarak yerleşmelerin kuruluşunu doğrudan etkilemektedir. (İbret, 2003). Siirt ilinde su faktörü yağışların yeterliliği ve yaz aylarında görülen su eksikliğine bağlı olarak görülen su sıkıntısı sebebiyle yerleşmelerin dağılımında esas rolü oynamıştır. Yöredeki yerleşmelerin dağılımına bakıldığında, yerleşmelerin önemli bir kısmının Botan Çayı'nın tabilerinin meydana getirdiği akarsu boylarında, vadi yamaçlarında veyahut kaynak sularının çıktığı tepe yamaçlarında yani su imkânının bulunduğu yerlerde kurulduğu görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak araştırma sahasındaki köylerin bir kısmı dere, çay gibi akarsuların, bir kısmı da pınar, öz, göz gibi küçük su kaynaklarının özel isimlerini kullanmışlar ya da bu su kaynaklarından esinlenerek suyla ilgili isimler almışlardır.

Sahada adının kaynağını söz konusu hidrografik özelliklerden alan köylerin sayısı 15'tir. Hidrografya kaynaklı köy adlandırma-

larında Arapça, Türkçe ve Kürtçe kaynaklı isimler bulunurken, hemen hepsi benzer özelliklere göre adlandırılmıştır. Arapçada ayn, ayın; Türkçede göz, pınar; Kürtçede kani, çırır gibi terimler çeşme anlamına gelmektedir. Bu terimlerin sahada köy isimlerinde fazlaca kullanıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Arapçada mülk çeşmesi anlamına gelen Aynmülk, ağaç pınar anlamına gelen Ayndar, pınarcık anlamına gelen Aynik, Türkçede bağ çeşmesi anlamına gelen Bağgöze, Güzeldere, Kürtçede pınarlı anlamına gelen Kanikani, gözpınar manasına gelen Kanigözik, canlı çeşme anlamına gelen Avzint gibi köyler, adlarını çeşme ve pınarlardan almışlardır. Sahada bazı köyler de su kaynaklarının az veya çokluğuna, kaynağın özelliğine göre adını almıştır. Örneğin Kürtçede sulu yer anlamına gelen Çırrı, susuz yer anlamına gelen Avti ile Türkçe derleme sözlüğünde sazlık, bataklık alanlarda akan bulanık su anlamına gelen Zina (Zinaf) gibi adlar, aynı zamanda sahadaki köy yerleşmelerinin isimlendirilmelelerinde kullanılmışlardır. Bunların yanında sahada bazı yerleşmeler adlarını akarsu veya kaynaklardan almıştır. Heskö ve Billoris köyleri adlarını bu şekilde akarsu ve kaplıca isimlerinden almışlardır.

İnsanlar yaşadıkları doğal çevrenin klimatolojik özelliklerini köylerine ad verirken kullanmışlardır. Sahada klimatolojik özelliklerden adını alan köy sayısı 6'dır. Adının kaynağını klimatik koşullardan alan köyler, bulunduğu yörenin lokal iklim özelliklerini yansıttığı için oldukça önemlidir. Sahada daha çok güneşin hareketleri, güneşe göre konum ile yağış ve sıcaklık durumundan etkilenerek köyler adlandırılmıştır. Örneğin Arapçada güneşli yer anlamına gelen Şemsa, Türkçede sürekli yağmurlu yer anlamına gelen Fışgın (Fiskin), derleme sözlüğünde rüzgârın etkisiyle biriken kar kütleli manasına gelen Kevi (Kevijan), Kürtçede soğuk yer anlamına gelen Mizzi, serin yer anlamına gelen Hünük, bulutlu yer anlamına gelen Evreh gibi köyler, adlarını klimatik koşullardan etkilenerek almışlardır.

Coğrafyanın ilk bakışta gözlemlenen unsurlarından birisini litolojik unsurlar oluşturmaktadır. Çalışma sahasında litolojik özelliklerden kaynağını alan köy sayısı 6'dır. Sahada litolojik özelliklerden etkilenerek adını alan köyler, çoğunlukla arazinin taşlık olmasıyla ilgili olarak isimler almışlardır. Bu bakımdan Türkçe derleme sözlüğünde çok taşlı yer anlamına gelen kükürden türeme ihtimali yüksek olan Küküt, Kürtçede küçük taş manasına gelen Berhürük, Hamo taşı anlamına gelen Keverihamo, taş önü manasına gelen Berkevir, taşlı köy anlamına gelen Gündkevir köyleri, adlarını buldukları arazinin taşlık, kayalık özellikte olmasından kaynaklı olarak almışlardır. Ayrıca bulunduğu toprağın özelliğine bağlı olarak adını alan Kubane köyü, litolojik özelliğine uygun olarak isim almıştır. Köy, Türkçede yapışkan killi toprak anlamına gelen kuba sözcüğünden türeyerek Kubane dönüşmüş ve bu şekilde adlandırılmıştır.

Biyocoğrafya unsurları içerisinde yer alan bitki ve hayvanlar, sahada çok sayıda köy yerleşmesinin isimlendirilmesine kaynaklık etmiştir. Siirt'te fiziki coğrafya özellikleri içerisinde topografik özelliklerden sonra en fazla köy isimlendirmelerinde etkili olan unsur, biyocoğrafya özellikleridir. Siirt ilinde bitki ve hayvanlardan adını alan köy sayısı 27 olup, köylerin %9.6'sı adını bu özelliklerden almıştır.

Yöre yüzey şekilleri ve iklim özellikleri bakımından çok çeşitlilik gösterdiği için bu durum zengin bir flora ve faunanın oluşmasına yol açmıştır. Bu bakımdan yörede çok çeşitli bitki ve hayvan türleri, birçok köyün ismine kaynaklık yapmıştır. Örneğin yö-

reye özgü yabancı bir ot türü olan Şişil, kızılıçık bitkisi anlamına gelen Zoval (Zovanya), içdeler manasına gelen Mazoran, üzüm salkımı anlamına gelen Uşi, yıkanmak için kullanılan bitki telleri demeti anlamına gelen Lif, bir çeşit mısır türü olan Hızruk (Hızmin), Farsçada başaklar anlamına gelen Huşinan, Ermenicede kokulu ot anlamına gelen khot, hot kelimelerinden kaynağını alıp değişen Hotköy, reçine manasına gelen Kiverük gibi köyler adlarını çeşitli bitkilerden almıştır. Ayrıca sahada çeşitli yabancı ve evcil hayvanlardan adını alan çok sayıda köy de bulunmaktadır. Bir keklik türü olan Susik, derleme sözlüğünde bir kuş türü olarak geçen Divik, eski Türkçede at sürüsü anlamına gelen Orek, tüyü dökülen bir hayvan türü olan Harçın, derleme sözlüğünde kertenkele anlamına gelen Marmaruktan türeme ihtimali yüksek olan Marmaruna, Kürtçede yılan manasına gelen Marinan ve Farsçada kısraklar anlamına gelen Mehinan köyleri adlarını çeşitli hayvanlardan almışlardır.

Diğer yandan çalışma sahasında doğal bitki örtüsü de köy adlandırmaları üzerinde önemli etki yapmıştır. Sahada bitki örtüsünün varlığı veya yoğunluğu ile bitki örtüsünün yoksunluğuna göre ağaçlı veya çorak gibi genel isimler, adlandırmalarda kullanılmıştır. Yörede hâkim bitki örtüsü meşe olmasına rağmen, bu ismin veya bitki örtüsünü oluşturan diğer bitkilerin pek kullanılmadığı, bunun yerine başlıca özelliklerin köy adlandırmalarında kullanıldığı görülmektedir. Sahada bitki örtüsünün gürlüğüne dikkat çekmek için çayır, yeşil ve ormanlı anlamlarına gelen çok sayıda ismin kullanıldığı görülmektedir. Örneğin çayır veya çayırılık anlamlarına gelen Mercı ve Merc, çokça yeşil yer anlamına gelen Avil, meşelik anlamına gelen Berük köyleri, ad-

larını bitki örtüsü özelliğine uygun şekilde almışlardır. Bazen de çorak ve bitki örtüsünden yoksun araziye vurgu yapmak için köy isimlerinin bu özelliklerine göre adlandırıldığı görülmektedir. Örneğin ağaçsız yer anlamına gelen Bidar ile bitki örtüsünden yoksun, ekin yetişmeyen bozkır anlamına gelen Çölköy, adlarını bu özelliklerinden almışlardır. Çölköy, adını uzun zaman önce yaşanan kuraklık sonucunda köy sakinlerinin bir kısmının köyden ayrılmasıyla çevre köyler tarafından çöl yani bitki yetişmeyen, çıplak arazi anlamına gelen çöl teriminden almıştır.

4.3.2. Beşeri çevre koşulları ve özelliklerinden kaynağını alan köyler

Çalışma sahasında köylere isim vermede tabii faktörlerin yanında beşeri faktörlerde etkili olmaktadır. Beşeri çevre koşulları ve özellikleri köy isimlendirmelerinde diğer unsurlara göre daha fazla belirleyici olmuştur. Siirt ilinde köylerin %51'i (116) beşeri çevre özelliklerinden etkilenerek ismini almıştır (Tablo 2). Yörede boy, aşiret, oymak ve adları; kişi ad, unvan ve vasıfları; dini sıfatlar, ören, kale, in gibi eski yerler; ticari ve ekonomik faaliyeti ifade eden adlar; ulaşım özellikleri ve yönler, köy isimlendirilmesinde sıkça kaynaklık etmektedir. Sahada beşeri özelliklerden etkilenerek ismini alan köyler, kendi içerisinde; kişi adları ve özelliklerinden, aşiret ve soylardan adını alanlar, dini kişiler ve sembollerden, yerleşme şekli ve özelliğinden, eski yerleşmeler ve tarihi coğrafyadan, tarım ve hayvancılıktan, madenlerden, ulaşım özellikleri ve yönlerden adını alan köyler şeklinde tasnif edilmiştir.

Tablo 2. Beşeri coğrafya özelliklerinden adını alan köyler.
Table 2. The names of the villages supported by human geography features.

Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı	Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı	Eski Adı	Manası	Adının Kaynağı
Arınc (Çamtaşı)	Temiz, Pak	Türkçe	Ceffan (Ekinli)	Cafo/Cafikan aşiretinden gelmektedir.		Zivzik (Dişlinar)	Türkçe Derleme Sözlüğünde tohumluk küçük soğan	Türk.
Malabada (Çaykaya)	Bad evi	Kürtçe	Kerefan (Gökçekoru)	Bir aşiret adıdır.		Ent (Doğruca)	Ekinlik	Erm.
Dirişkihacı (Demiremek)	Uzun hacı	Kürtçe	Kavmik (Bayındır)	Küçük kavim		Nari (Sarısalkım)	Nar köyü	Türk.
Şehveli (Erenkaya)	Şeyh Veli	Türkçe	Bakırt (Akçalı)	Reşi cemaatine mensup kişilerin kurduğu köy		Ingez (Engin)	Ceviz	Erm.
Hiseyniye (Aydemir)	Huseyin ismine atfen konmuştur.	Türkçe	Gündişeyh	Şeyhin Köyü	Kürtçe	Bade (Ballıkaya)	Badem	Türk.
Kankanas (Avçılar)	İnas Arapçada kadın anlamında olup bölgede bazı yerleşmelerin sonuna nas şeklinde dönüşerek geldiği görülmektedir.	Arapça	Dergalip (Bostancık)	Galip Kilisesi	Arapça	Kerivan	Kervan	Türk.
Zengenememo (Yakıttepe)	Memo isminden türemiştir.	Kürtçe	Mezreşeyhan (Ünlüce)	Şeyhin mezarı anlamındadır.	Kürtçe	Tütün		Türk.
Serhanis (Bentköy)	Kadın	Arapça	Halidi (Kekliktepe)	Halidiye: Nakşibendi tarikatına mensup şeyhlerin kurmuş olduğu bir köydür. İsmi Mevlana Halid'den almaktadır.	Arapça	Nereban (Obalı)	Tekegüden	Kürt.
Kadiyan (Yeşilkonak)	Kadılar	Türk-Farsça	Mezreşeyhan (Akçayır)	Şeyhlerin mezarı anlamındadır.	Kürtçe	Eskilodi (Ballıkavak)	Türkçe Derleme Sözlüğünde loda: saman yığını anlamında olup dönüşerek lodi olmuş olabilir.	Türk.
Torik (Yanılmaz)	Toruncuk	Ermenice	Hurmiz (Hürmüz)	Yaratıcı, ilah, eski fars tanrısı	Farsça	Körmes (İncekaya)	Türkçe Derleme sözlüğünde çandan yapılmış süt kovası veya kör kesmeyen manasındadır.	Türk.

Tablo 2 'nin devamı.

Continue of Table 2.

Kalender	Alçakgönlülü	Türkçe	Deştêdêri (Yarıntepe)	Kilise ovası demektir.	Kürtçe	Matalêt (Kalkancık)	Türkçe Derleme Söz. matan: ayan yapmak için tahtadan yapılmış yayık	Türk.
Hililan (Halilan) (Sağırsu)	Dostlar	Arapça	Tom (İkizbağlar)	Medine'de Teym, Teymen adlı bir köy olup Köy adını 12. yüzyılda buradan gelip köye yerleşen Şeyh Muhammed Toman'den almaktadır.	Arapça	Mavit (Pirinçli)	Türkçe Derleme Sözlüğünde mav: boyu eninden uzun olan ahır anlamındadır.	Türk.
Madar (Saritepe)	Anne	Farsça	Diravut (Payamlı)	Üstün kilise demektir.	Kürtçe	Kozike (Tatlı)	Küçük ağıl	Kürt.
Madaran (Meşelik)	Anneler	Farsça	Kesrik (Konacık)	Saraycık	Arapça	Kıtmız (Yerlibahçe)	Keldani yerleşmesidir.	Kelda.
Baytorun (İkizler)	Ağa torunu	Türkçe	Seyfi (Yazlıca)	Yazlık	Arapça	Bitvan (Ormanpınar)	Aramice ba yurt anlamında ondan türemiş olabilir.	Aram.
Zokayıt (Kayabağlar)	Reisli	Kürtçe	Derzin (Adakale)	Süslü ev	Arapça	Yeşilören	Ören anlamındadır.	Türk.
Emti (Gönülaldı)	Hala	Türkçe	Dirdikan (Çevrimtepe)	Çarşı	Kürtçe	Harabazın (Kemerli)	Yükük kemer anlamına gelmektedir.	Kürt.
Taliban (Bozhöyük)	Talebeler	Türkçe-Farsça	Dereban Dokuzçavuş)	Kapı/Ev bekçisi	Farsça	Basni (Bozatalı)	Ba/beyt Aramicede yurt manasında olup ayrıca Süryanice bhesni "kaleyanı" demektir.	Aram.
Beysatum (Demirkuyu)	Bey, ağa	Türkçe	Gundo (Gündoğdu)	Köy	Kürtçe	Kelemeran (Erdurağı)	Beykale	Kürt.
Hakemi (Yayıklı)	Hakem ile ilgili	Türkçe	Şavuran (Kuşdali)	Köy togluluğu	Kürtçe	Binof (Yürekveren)	20. yy başında Keldani/Asuri yerleşimi	Kelda.
Tiri (Okçular)	Okçular	Farsça	Hezinkan (Özlüpelit)	Türkçe Derleme Sözlüğünde hezin kiler anlamındadır.	Türkçe	Hırbaibrahim (Taşoluk)	İbrahim ören	Kürt.
Dayınan (Yalkaya)	Anne	Kürtçe	Şoköy (Palamutlu)	Köy ve önüne gelen bir tamlama	Türkçe	Yukarıhşet (Belenoluk)	Yukarı burç	Kürt.
Miskin (Soğanlı)	Fakir, biçare	Türkçe	Gündis (Tosuntarla)	Köy	Kürtçe	Boli (Damli)	Yurt anlamına gelmektedir.	Aram.
Şirinkan (Ortaklı)	Türkçe Derleme Sözlüğünde şirin ve güçlü anlamları bulunmaktadır.	Türkçe	Nüvin (Tatlıpayam)	Yeni köy	Kürtçe	Hertivin (Ekindüzü)	20. yy başında Keldani/Asuri yerleşimi olup 20. yy ortalarına dek sadece bu köyde konuşulan bir Doğu Süryanice lehçesi olan Hertince konuşulmaktaydı.	Sürya.
Haret (Keskin)	Keskin anlamına gelmektedir.	Farsça	Siviköy (Taşbalta)	Türkçe Derleme Sözlüğünde sivi: dam saçağı manasına gelmektedir.	Türkçe	Bombat (Cevizlik)	Yurt anlamına gelmektedir.	Aram.
Rubar (Yeniaydın)	Yüzü aydın	Kürtçe	Balukan (Bozkuş)	Balug; eski Türkçede balug köy ev anlamındadır. Ek almış olabilir.	Türkçe	Batran (Yellice)	Yurt anlamına gelmektedir.	Aram.
Solati (Oçoçyuk)	Türkçe Derleme Söz. Güldürücü kişi manasındadır.	Türkçe	Siirttan (Çayırılı)	Siirtler anlamında kullanılmaktadır.	Türkçe	Bapur (Sırçalı)	Yurt anlamına gelmektedir.	Aram.
Tamarlar (Ayvalbağ)	"Tamar" Ermenicede sık kullanılan bir kadın adıdır.	Ermenice	Eskieruh (Bilgili)		Türkçe	Hatrent (Çınarlısu)	Eski bir Fars yerleşmesi	Fars.
Simsor (Sarıdana)	İşsiz, güçsüz	Türkçe	Erkent		Türkçe	Fersaf (Fersand) (Dereyamaç)	Panayır Alanı anlamına gelmekte olup eski Fars kaynaklarında Mecusilerin yaşadığı bir köydür.	Fars.
Sanuh (Gökbudak)	Vaftiz evladı	Ermenice	Nureşin (Söğütönü)	Yeniköy	Kürtçe	Boli (Damli)	Yurt anlamına gelmektedir.	Aram.
Beygo (Saipbeyli)	Bey	Farsça-Türkçe	Varakanik (Kasımlı)	"Var" kelimesi "toprağı sürme" anlamına gelir. "Varakan" toprağın sürülmesidir.	Ermenice	Hadid (Demirkaya)	Demir	Arap.
Baytorun	Ağa torunu	Türkçe	Rijnaf (Bayırüzü)	Bağlık içi anlamına gelmektedir.	Türkçe	Melha (Çaldüzü)	Tuzla	Arap.
Hafrikan (Arıçdali)	Helikan aşiretinden gelmektedir.	Kürtçe	Paris (Üzümlük)	Bol üzümlük demektir.	Farsça-Kürtçe	Madenköy	Maden	Türk.
Comani (Atabağı)	Aşiret adıdır.	Kürtçe	Reşine (Dikboğaz)	Ekinlik	Kürtçe	Serpir (Köprübaşı)	Köprübaşı	Kürt.
Millo (Günbuldu)	Kökkesen aşiretinden gelmez.	Türkçe	Zok (Yanarsu)	Zok/zevik "tarlacık" anlamında kullanılmaktadır.	Kürtçe	Başur (Kılıçlı)	Güney	Kürt.
Baykan (Yeşilçevre)	Bayık/Bayikan "aşiretinden" gelmektedir.	Türkçe	Kizak (Kocaçavuş)	Buğday sapı, ekin ve odun çekmek için ağaçtan yapılmış bir çeşit tekerleksiz araç	Türkçe	Aşağısaruh (Aşağıbalcılar)	Batı yönü	Türk.
Memican (Görendoruk)	Memiran aşiretinden gelmektedir.		Kelmik (Derinçay)	Derleme söz. kelmuh: tahıl elemek için iri delikli büyük kalbur	Türkçe	Çat (Çatköy)	İki yolun veya derenin birleştiği yerdir.	Türk.
Sihyan (Bağlıca)	Reşi Cemaatine mensup kişilerin kurduğu köy		Örek (Suludere)	Bol cevizi yer anlamındadır.	Kürtçe	Yukarısaruh (Yukarıbalcılar)	Batı yönü	Türk.
Ceffan (Tulumtaş)	Cafo/Cafikan "aşiretinden" gelmektedir.		Zivik (Yoldurağı)	Tarlacık	Kürtçe			

Siirt ilinde kişi adları ve özelliklerinin köy isimlendirilmesinde fazlaca kullanıldığı görülmektedir. İster eski ister yeni adlar olsun, köy adları içerisinde en çok rastlanana, şahıs adı ve özelliklerinden kaynaklanandır. Osmanlı Devletinin duraklama ve gerileme dönemlerinde bey, ağa gibi önde gelen şahsiyetler nüfuz ve toprak sahibi olarak bazı yöreleri hâkimiyetleri altına almışlardır. Bu sebeple günümüzde bazı köy isimlerinin, geçmişte yöreye hâkim olan kişilerin adlarını aldığı görülmektedir. Sahada 32 köy bu şekilde isim almıştır. Genellikle köyler ilk kurulduklarında köydeki toprak sahibi kişi, aile veya en fazla sözü dinlenen ileri gelenlerinden birinin adı köylere verilmiştir. Şehveli, Hiseyaniye, Zengenememo, Malabada, Dirişkihaci, Tamarlar gibi köyler bu şekilde isimlendirilmiştir. Bazen de köyü kuran kişiyi ebedileştirmek veya mensubiyet özelliği vermek amacıyla da ler-lar gibi eklerin yanı sıra Farsça-Arapça an-en gibi çoğul ekleri de kullanılmıştır. Örneğin kadılar anlamına gelen ve Farsça kökenli olan Kadiyan, anneler anlamına gelen ve Farsça olan Madaran, Arapçada dostlar anlamına gelen Halilan, Ermenicede sıklıkla kullanılan bir kadın ismi olan Tamarlar gibi köyler, adlarını bu şekilde almışlardır.

Sahada bazen de köyler isimlendirilirken, aile içerisinde değer verilen amca, hala, anne, torun, aile reisi gibi önemli kişilerin de köy isimlendirmelerine kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır. Örneğin Farsçada anne ve anneler anlamına gelen Madar ve Madaran, Türkçe köken bilgisi sözlüğünde ağa torunu anlamına gelen Baytorun, derleme sözlüğünde hala anlamına gelen Emti, Farsçada bey manasına gelen Beygo, Ermenicede toruncuk anlamına gelen Torik ve vaftiz evladı anlamına gelen Sanik (Sanuk) gibi köyler bu özelliklerine göre isim almışlardır.

Bununla birlikte bazı köy isimleri de kişilerin meslek ve özelliklerinden esinlenerek adlandırılmıştır. Örneğin Farsça-Türkçe kadılar manasına gelen Kadiyan, Kürtçede reisli anlamına gelen Zokayıt, Türkçede talebeler anlamına gelen Taliban, Farsçada okçular manasına gelen Tiri, alçak gönüllü kişi anlamına gelen Kalender, fakir-biçare manasına gelen Miskin, derleme sözlüğünde işsiz, güçsüz anlamına gelen Simsor köyleri adlarını bu şekilde almışlardır. Ayrıca Arapçada kadın anlamına gelen inas sözcüğünün yörede bazı köy adlarının sonuna nas şeklini alarak yer aldığı ve köy isimlendirmelerinde kullanıldığı görülmektedir. Sahada bu şekilde örneklendirilebilecek Serhanis köyü bulunmaktadır. Bunlarla birlikte bazı kişisel özelliklerinde köy isimlerinde kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Türkçe derleme sözlüğünde güldürücü anlamına gelen solati, Çağatay lehçesinde temiz pak anlamına gelen Arınç, şirin ve güçlü anlamına gelen şirinkan, sağlam, dayanıklı anlamına gelen kip ile Kürtçede yüzü aydın anlamına gelen rubar, Farsçada keskin anlamına gelen haret gibi terimler, köy isimlendirmelerinde kullanılmıştır.

Siirt ilinde bazı köyler adlarını bölgeye XVI ve XIX. yüzyılları arasında yerleşmiş olan aşiret ve soylardan almaktadır. Siirt'te bu şekilde adını aşiret ve soylardan alan köy sayısı 11'dir. Bilindiği gibi Osmanlı sancaklarındaki sipahi derebeyliğinin dışında, Kürt (Ekrad) beyleri sancaklarında ve hükümetlerde toprakların "yurtluk-ocaklık şeklinde aşiret reislerine mülk olarak verildiği görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da geniş ölçüde uygulanan bu toprak siyaseti, adı geçen bölgelerdeki feodal ilişkilerin temelinin oluşturmaktadır. Özellikle XVII. yüzyılda bazı aşiret reislerine, aşiretler iskân edildikten sonra verilen topraklar ve köyler, günümüze kadar varlıklarını sürdürmüştür. Aşiretleri hoşnut etmek ve kazanmak için yapılan bu siyasetle birlikte or-

taya çıkan çok sayıda köy söz konusu aşiretlerin adıyla anılmıştır. Bununla birlikte değişik zamanlarda farklı bölgelerden getirilip yöreye yerleştirilen Türkmen ve Arap aşiretler de mevcut olup, bazı köylerde bu şekilde gelip yerleşen aşiretlerin adlarını almışlardır.

Çalışma sahasında yer alan Hafrikan köyü adını Helikan, Comani köyü Comani, Millo köyü Kökkesen, Baykan köyü Bayiki/Bayikan, Memiran köyü Memiran, Ceffan köyü Cafikan/Cafo, Kerefan köyü Kerifan aşiretlerinden adlarını almaktadır. Öte yandan 1521 tarihli-1579 nolu Tapu-Tahrir Defterlerinde yer alan Sihiyan ve Bakırt köylerinin, yörede yer alan Reşi cemaatine bağlı oldukları ve bu cemaate bağlı aileler tarafından kuruldukları anlaşılmaktadır. Bu köylerin isimlendirilmesinde söz konusu cemaate bağlı aile isimlerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Aksan'ın da belirttiği gibi yer adı olarak dinsel adlar kullanma pek çok toplumda sık görülmektedir. Bu durum kırsal alanlarda daha sık görülmektedir (Aksan, 1982). Beşeri Coğrafyanın etkilediği yer adları içerisinde din varlığından etkilenen yer adları önemli yer tutmaktadır. Siirt'in dini inançlar bakımından çeşitlilik göstermesi ve yörede insanların dini bağlılıklarının kuvvetli olması nedeniyle yer adlandırmalarında bu unsurların önemli bir etki oluşturdıkları anlaşılmaktadır. Çalışma sahasında bugün çoğunlukla Müslümanlar bulunuyor olsa dahi daha önceki dönemlerde geniş bir Hıristiyan nüfus da yaşamıştır. Bundan dolayı Hıristiyanlık inancının etkileri eski yer adlarında belirgin bir şekilde görülmektedir. Bunun yanı sıra kısmen Yezidi inancı da görülmektedir. Din varlığından etkilenen yer adlarına dikkat edildiğinde Müslümanlık ve Hıristiyanlık inançlarının etkileri yoğun olduğu görülmektedir. Siirt ilinde dini sembollerden etkilenecek adını alan köy sayısı 9'dur.

Çalışma sahasında köy isimlendirmelerin en fazla kullanılan semboller, şeyh, seyyid isimleriyle tarikat, cemaat büyüklerini sembolize eden unvanlardır. Yörenin dini açıdan güçlü bir medrese ve tarikat geleneğine sahip olması, dini duyguların çok kuvvetli olması gibi nedenlerden dolayı önemli dini şahsiyetlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda yörede insanlar tarafından büyük saygı gören şahsiyetlerin ve unvanlarının köy isimlendirilmelerinde kullanılmalarına neden olmuştur. Örneğin Kürtçede şeyhin köyü anlamına gelen Gündişeyh, şeyhlerin mezarı anlamına gelen Mezreşeyhan, Nakşibendi tarikatının bir kolu Halidiye tarikatına mensup şeyhlerin kurduğu ve ismini Mevlana Halid'den alan Halidi Köyü, isimlerini bu şekilde almışlardır. Ayrıca 12. yüzyılda Medine'deki Teym (Teymen) adlı bir kasabadan gelip Tom köyüne yerleşen Şeyh Muhammed Tomanı'nın adı Tom köyüne verilmiştir.

Sahada Hıristiyanlıktan etkilenen yer adları içinde en çok dikkati çeken yer adı "Derik" ve "der" adı içeren yer adlarıdır. Bu ad kilise anlamına gelmektedir. Kilise adını içeren köy adları toplam 3 tanedir. Bu köylerde yerleşmeler doğrudan kilise ismiyle anılmışlardır. Çünkü Hıristiyanlığın ibadet yeri olan kiliseler aynı zamanda yerleşmelerin içinde yer aldıkları için yerleşmeler bunlarla adlandırılmışlardır. Başka bir deyişle kilise bu yerlerde yaşayanların dini inançlarını sembolize ettiği için köyelerine bu ismi vermişlerdir. Sahada yer alan ve Arapçada Galip Kilisesi anlamına gelen Dergalip, Kürtçede kilise ovası manasına gelen Deştederi, Kürtçe üstün kilise anlamına gelen Diravut köyleri adlarını kilise sembolünden almışlardır. Bunların dışında Hurmiz köyünün de adını eski bir Fars ve Zerdüşht hayır tanrısı olan Hürmüz'den aldığı dair köyde yaşayanların anlatımları bulun-

maktadır. Bu dayanağa bağlı olarak köyün isminin yörede de hüküm sürmüş olan Sasanilere kadar dayanabileceği ifade edilebilir.

Çalışma sahasında bazı köyler, yerleşmenin türü ve özelliği ile bazı mesken türlerinden esinlenerek adlarını almışlardır. Siirt ilinde beşeri özellikler içerisinde köy isimlendirmelerini en fazla etkileyen unsurlardan biri olan yerleşme türleri ve özellikleri, 17 köyün isimlendirilmesinde belirleyici olmuştur.

Yöreye ilk yerleşenler, yerleştikleri mekânın varlığını vurgulamak ve idari anlamda kabul görmesini sağlamak için Türkçede köy, kent, Kürtçede Gund, Günd gibi köy manasına gelen isimleri sıklıkla kullanmışlardır. Sahada Kürtçe köy anlamına gelen Gundo, Gündis, küçük köy topluluğu anlamına gelen Şavuran, Türkçe köy ve ev anlamına gelen balug sözcüğünde türeme ihtimali yüksek olan Balukan, Erkent, Şozköy gibi köyler bu özelliğe göre isim almışlardır. Bazen de köyde yaşayan insanlar köyün dışında yeni bir yerleşme kurduklarında, bu yeni yerleşmeye Kürtçede yeni köy anlamına gelen nu, nû gibi ekler kullanarak köyleri isimlendirmiştir. Kürtçede yeni köy anlamına gelen Nüvin ile Ermenicede köy adlarının sonuna sıklıkla kullanılan şen ekini alan ve yeni köy anlamına gelen Nureşin köyleri bu özelliklerine vurgu olarak isim almışlardır.

Diğer yandan sahada bazı köyler mesken tipleri ve grupları ile mesken eklentilerinden esinlenilerek adlandırılmışlardır. Örneğin saray, yazlık, çarşı, kiler ve dam saçağı gibi meskenlerle ilgili olan özellikler, köy isimlerinde kullanılmıştır. Arapçada saraycık anlamına Kesrik, yazlık anlamına gelen Seyfi, süslü ev anlamına gelen Derzin, Kürtçede çarşı anlamına gelen Dirdikan, Farsçada ev bekçisi manasına gelen Dereban ile Türkçe derleme sözlüğünde kiler anlamına gelen hesin ve ondan türeyen Hesinkan, dam saçağı anlamına gelen Sivi gibi köyler, mesken tipleri ve eklentilerine göre isimlendirilmiştir.

Siirt ilinde, tarım ve hayvancılık en temel ekonomik faaliyeti oluşturur. Sahada gerek geçim tarzı ekonomik faaliyetler gerekse toplumsal yaşam, tamamen tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin etkisi altında şekillenmiştir. Temel yaşam biçimi ve karakterini yansıtan bu faaliyetler, yörede aynı zamanda yerleşme adlarında da kendini hissettirmektedir. Siirt'te sürdürülen önemli tarımsal ve hayvansal faaliyetler, çok sayıda köy ismine de kaynaklık etmektedir. Adını bu faaliyetlerden alan köy adları, aynı zamanda yörede geçmişten günümüze sürdürülen ekonomik faaliyetler hakkında da önemli ipuçları vermektedir. Günümüzde bazı tarımsal faaliyetler terk edilmiş olsa dahi geçmişte bu faaliyetlerin bazı köylerde yoğun olarak sürdürüldüğü ve köy adlarına kaynaklık ettiği görülmektedir. Örneğin geçmişte yörede yoğun bir şekilde yürütülen yoğun bir tarımsal faaliyet olan tütün, Tütün köyünün adının verilmesinde etkili olmuştur. Bugün artık bu ürün köyde yetişmiyor olsa dahi geçmişte köyün en temel tarımsal faaliyeti olduğu anlaşılmaktadır.

Sahada hem ekili-dikili faaliyetler hem de tarıma uygun araziler, tarlalar ve düzlükler köylerin adlandırılmasında tercih edilmiştir. Siirt'te bu şekilde adını alan köy sayısı 16'dır. Yörede geçmişten günümüze en önemli tarımsal faaliyetleri oluşturan tahıl bitkileri, bağcılık faaliyetleri ve üzüm, tütün, nar, ceviz gibi ürünlerin aynı zamanda köy isimlerine kaynaklık ettiği görülmektedir. Örneğin Türkçede bağlık içi anlamına gelen Rijnaf; badem anlamına gelen Bade; Tütün, tohumluk küçük soğan anlamına gelen Zivzik; Kürtçede bol cevizlik anlamına gelen Orek ile Farsçada bol üzümlük manasına gelen Paris gibi köyler, söz konusu tarım

ürünlerinden esinlenilerek adlarını almışlardır.

Sahada bazı köyler de tarım arazilerinin varlığı veya niteliğine bağlı olarak isimlendirilmiştir. Bunlardan Kürtçede tarla ve tarlacılık anlamına gelen Zok ve Zivik gibi köyler ile ekinlik anlamına gelen Reşine ve Ermenice ekinlik anlamına gelen Ent, toprağı sürme anlamına gelen var ve ondan türemiş Varakanik ile ceviz anlamına gelen İngez gibi köylerin adlandırılmasında, bu unsurlar belirleyici olmuştur. Bazı köylerde çeşitli tarım araç ve gereçlerinden esinlenilerek adlarını almıştır. Türkçe derleme sözlüğünde buğday sapı, ekin ve odun çekmek için ağaçtan yapılmış bir çeşit tekerleksiz araç anlamına gelen Kızak ile tahıl elemek için iri delikli büyük kalbur anlamına gelen Kelmik gibi köylerin adlarını bu aletlerden alma ihtimali oldukça yüksektir. Bunun yanında adını ticari faaliyetlerden alan ve kervan anlamına Kerivan köyü, bu özelliğine göre ad almıştır.

Bilindiği üzere Siirt ve çevresi ülkemizde küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin en fazla geliştiği yörelerden biridir. Hayvancılık faaliyetleri, yörede toplumsal ve iktisadi hayatta önemli bir yer işgal etmektedir. Bu bakımdan bazı köyler de adlarını doğrudan bu faaliyetlerle bağlantılı olarak almışlardır. Sahada bu faaliyetlerden etkilenecek adını alan köy sayısı ise 6'dır. Köy adlandırılmalarına kaynaklık eden hayvancılık ile ilgili unsurlar, daha çok küçükbaş hayvan barınakları ve çobanlık faaliyeti ile bu faaliyetler esnasında kullanılan aletlerle ilgilidir. Kürtçede küçük ağıl anlamına gelen kozik, teke güden anlamına gelen nereban, Türkçe derleme sözlüğünde boyu, eninden uzun ahır anlamına gelen mav ile bundan türemiş olan mavit, saman yığını anlamına gelen lodi gibi terimler köy isimlendirmelerinde kullanılmıştır. Ayrıca derleme sözlüğünde çamdan yapılmış süt kovası anlamına gelen körmes ile ayran yapmak için tahtadan yapılmış yayık olan matan ve ondan türemiş olan matanet gibi adlar, köy isimlendirmelerinde kullanılmıştır.

Yerleşme tarihinin oldukça eskiye dayandığı Siirt'te, yerleşme kalıntılarının bulunduğu yerlerin üzerinde veya yakın çevresinde bulunan köylere, oranın geçmişine uygun bir şekilde Türkçede ören, höyük, kale, in, Kürtçede hırbe, hişet, Arapçada hırbeti gibi ekler takılan isimler konulmuştur. Siirt'te adını eski yerleşme kalıntıları ve tarihi coğrafya kaynaklarından alan köy sayısı 17'dir. Yörede köy isimlerinin sonuna çoğunlukla ören, harap getirilerek onlar nitelendirilmeye çalışılmıştır. Yeşilören, Kürtçede yıkık kemer anlamına gelen Harapbazın, bey kale anlamına gelen Kelemeran, İbrahim ören manasına gelen Hırba-İbrahim, burç anlamına gelen Hişet gibi köyler, eski ören yerleri veya yerleşme kalıntılarında isimlerini almışlardır.

Daha önce de ifade edildiği üzere M.Ö. XI. yüzyıldan itibaren Yukarı Mezopotamya'ya yerleşmeye başlayan Arami toplulukları, bu bölgenin kültür ve medeniyet hayatında önemli bir yer edinmişlerdir. İslam fethine kadar devam eden bu etki, yörenin Müslümanlaşması ve Türkleşmesiyle birlikte ortadan kalkmış, ancak küçük nüveleri ve etkileri neredeyse günümüze kadar gelmiştir. Bu nedenle sahadaki bazı yerleşme isimlerinin bu döneme kadar dayanabileceği ileri sürülebilir. Nitekim Aramicede yurt anlamına gelen ba/beyt kelimesinin sıklıkla yerleşmelerin başına getirildiği anlaşılmaktadır (Acar, 2012). Sahada bu şekilde adlandırılacak ve yerleşme tarihi eski olan 7 köy bulunmaktadır. Bitvan, Basni, Bino, Boli, Bombat, Batran, Bapur gibi köylerin yerleşme tarihi ve adlarının kaynağı söz konusu unsurun etkisiyle ortaya çıkması kuvvetle ihtimaldir. Zira yörede Mardin, Midyat, Batman ve Diyarbakır gibi yerleşmelerde de

buna benzer çok sayıda köy adı bulunmaktadır.

Çalışma sahasındaki bazı köyler ise adlarını daha önce orada yerleşmiş olan topluluklardan almışlardır. Bilindiği üzere Siirt ve çevresi, geçmişte çok çeşitli etnik ve dini grupların yaşadığı bir sahaydı. Genellikle bir arada sorunsuzca yaşayan bu gruplar, bazen de belirli köylerde çoğunluğu oluşturmuşlardır. Bu durumda bu köylerin isimlendirilmesinde söz konusu kültürlerin etkisi olabileceğini göstermektedir. Örneğin 20. yüzyılın başlarına kadar bir Keldani yerleşmesi olan Kırmız ve Binof köylerinin, adlarını bu kültürden alma ihtimali çok kuvvetlidir. Aynı şekilde 20. Yüzyıla kadar bir Keldani/Asuri yerleşmesi olan Hertvin köyü, adını bu kültürden almaktadır. Çünkü bu ad Doğu Süryani lehçelerinden biri olan Hertvineden gelmektedir. Uzun bir süre köyde konuşulan bir dil olan Hertvince aynı zamanda köy adına kaynaklık etmiştir. Diğer yandan sahadaki bazı köyler adlarını çok eski Fars kültüründen almışlardır. Köylülerin anlamına göre Hatrent köyü eski bir Mecusi yerleşmesi olup adını Farsçada hatır saymak anlamına gelen Hatrent sözcüğünden almıştır. Fersaf köyünün isim kaynağı da aynı kökene dayanmaktadır. Eski bir Mecusi yerleşmesi olan köy, adını Farsçada panayır alanı anlamına gelen fersaftan aldığı dair anlatımlar bulunmaktadır.

Siirt ilinde sürdürülen önemli bir ekonomik faaliyet de madenciliktir. Sahada demir, bakır, petrol ve tuz gibi önemli maden yatakları bulunmaktadır. Özellikle tuz yatakları Osmanlıdan günümüze en fazla işletilen maden yatakları arasında bulunmaktadır. Yörede XIX. yüzyılda çok sayıda köyde memlaha olarak adlandırılan tuzlalar bulunmaktaydı. Bu tuzlalar aynı zamanda yerleşme isimlerinde kullanılmıştır. Siirt'te Hadid, Melha ve Madenköy köyleri, adlarını madenlerden almıştır. Sahada en önemli madencilik faaliyetlerinden olan tuzlalar, Melha köyüne ad olarak verilmiştir. Arapçada demir anlamına gelen Hadid köyü ile yakınındaki bakır madeninden adını alan Madenköy de adlarını madenlerden almışlardır.

Ulaşım da kullanılan yollar, köprüler ve bunların özellikleri köylere verilen adlarda esin kaynağı olmuştur. Köyün ulaşım durumunu anlatan isimler veya ulaşım ile ilgili çeşitli beşeri tesislerden alan köy isimleri dikkat çekicidir (Koday, 1999). Siirt ilinde bazı köyler ulaşım ile ilgili terimlerden isimlerini almıştır. Örneğin Kezer Çayı üzerinde kurulmuş köprünün yanında yer alan ve Kürtçede Köprübaşı anlamına gelen Serpir köyü, bu şekilde isimlendirilmiştir. Türkçede iki yolun veya derenin birleştiği yer olan çat terimi de Çat köyüne isimlendirmede kaynaklık etmiştir. Köy ulaşımında belirtilen bu özelliğinden dolayı söz konusu adı almıştır. Bununla birlikte sahada köylerin bulunduğu yerin mevki itibarıyla durumları, köylerin adlandırılmasında rol oynamıştır. Bu sebeple, köylerin isimlerinin önüne kuruldukları yerin mevkisini belirtmesi ve aynı isimli diğer köyden ayrılması için kuzey-güney, orta-ıç-yan-çevre, aşağı-yukarı gibi ifadeler getirilmektedir. Aşağısaruh ve Yukarısaruh köyleri, bu şekilde konumlarının farklılığını vurgulamak için adlandırılmışlardır. Aynı zamanda Türkçede batı yönünü ifade eden saru teriminden türeme ihtimali yüksek olan Saruh, iki köyün isimlendirmesine kaynaklık etmiştir.

4.3.3. Sıfat, nesne ve diğer unsurlardan kaynağını alan köy adları

Çalışmada köy adları coğrafi açıdan sınıflandırılırken fiziki ve

beşeri çevre koşullarından etkilenenler şeklinde iki temel sınıflandırma yapılmıştır. Ancak bazı köy adlarının doğrudan bu unsurlardan etkilenmediği, başka unsurların belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle 3. Bir sınıflandırma olarak köy adlarında günlük hayatta kullanılan nesne, eşya, araç-gereçler ile sıfatlar, çeşitli kişisel vasıflar veya özelliklere göre bir tasnif yapılmıştır. Sahada bu unsurlardan etkilenerek ad alan köy sayısı 18 olup toplam köylerin %7,3'üne denk gelmektedir.

Siirt ilinde adını gündelik hayatta kullanılan nesne, eşya ve araç-gereçlerden alan 4 köy bulunmaktadır. Bunlardan Türkçe sözlükte fincan anlamına gelen Gavut, Türkçe derleme sözlüğünde su kovası anlamına gelen Kadis, kıldan veya ketenden yapılmış büyük çuval anlamına gelen Harat ile Kürtçede kırmızı toynak manasına gelen Sinsor köyleri, bu nesnelere etkilenerek adlarını almışlardır. Bunun yanında sahada sıfat ve kişisel vasıflar ile çeşitli isimlerden adını alan köy sayısı ise 5'tir. Türkçe köken bilgisi sözlüğünde hayret etme manasına gelen şaş, sıkıca sayıf anlamına gelen hos teriminden türemiş olan hosyan, kutlu anlamına gelen piroz ve Ermenice iyi köy anlamına gelen barışen gibi terimler, köy isimlendirmelerinde kullanılmıştır. Sıfat ve kişisel özelliklerin yanında günlük hayatta kullanılan bazı isimler de köy adlandırmalarında tercih edilmiştir. Örneğin Türkçe derleme sözlüğünde akın etmek manasına gelen akır, düzen anlamına gelen ozün ve bir çeşit hastalık olan hişiş ile Kürtçede demet anlamına gelen destedan, iki öğün anlamına gelen dodan, Arapçada sarma anlamına gelen lif gibi terimler aynı adla köylerin isimlendirmesinde kullanılmıştır.

4.3.4. Adının kaynağı ve anlamı tespit edilemeyen köy adları

Araştırma sahasındaki köylerden bazılarının adlarının nereden kaynaklandığına dair bilgilere ulaşılamamış olduğu için bunlar sınıflandırılmaya tabi tutulmamışlardır. Bazılarında yöre halkının ürettiği efsane veya hikâyeler olmakla birlikte, bunlardan bilimsel temele ve mantığa uymayanlar değerlendirilmeye alınmamıştır. Sahada bu şekilde adının kaynağına veya anlamına ulaşılamayan köy sayısı 54'tür. Bu köylerin isimleri ise şunlardır;

Zinol, Muvel, Erbin, Arbo, Zeligar, Dizlak, Salpana, İskandikan, Büziki, Misifre, İrs, Hileylük, Zikayef, Dilbi, Bostakan, Binarin, Cimzark, Soruzbah, Vilas, Mektis, Aşağıhiset, Serhal, Zozath, Midus, Tasil, Sirs, Maveka, İskanbo, Osyak, Kalinz, Firyar, İrun, Zinzığ, Bervi, Pinzor, Cevmiş, Hasras, Sisem, Saraz, Salanzo, Epşi, Bihavs, Diye, Basihri, İshasa, Güveşit, Fiskin, Zinol, Arbo, Dizlak, Salpana, Misifre, Hileylük ve İfaça'dır.

5. Sonuç

Sahadaki eski köy adları incelendiğinde, elde edilen en önemli bulguların başında yörenin sosyo-kültürel açıdan çok zengin bir potansiyel barındırdığıdır. Zira yörede gerek farklı zamanlarda gerekse aynı dönemde çok çeşitli kültürler ve toplumlar yaşamış, önemli bir zenginlik meydana getirmişlerdir. Sahadaki eski yer adlarında Türkçe, Kürtçe, Arapça, Farsça, Ermenice, Nasturice ve Süryaniceye dayanan köy isimleri bulunmakta olup söz konusu zenginliği yansıtan en önemli örneklerden birini oluşturmaktadır.

Çalışma sahasında toplam 281 köy yerleşmesi bulunmakta olup bunlardan 227 köyün adının kaynağına veya manasına ulaşılr-

ken 54 köy hakkında doyurucu ve bilimsel ölçütlere uygun değerlendirilmeler yapılamadığı için bu köyler değerlendirmeye alınmamıştır. Adının kaynağına veya manasına ulaşılan köyler coğrafi açıdan bir sınıflandırmaya göre tasnif edilmiştir. Bu sınıflandırmaya göre sahada köy adlarını en fazla etkileyen unsur beşeri çevre özellikleridir. Yörede kişi ve aşiretler, dini yapılar, din adamları ile dini semboller, yerleşme türleri ve özellikleri birçok köy adına kaynaklık etmiştir. Yörenin sosyo-kültürel yapısı incelendiğinde geleneksel bir toplumsal yapının egemen olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Siirt, önemli tarikat, cemaat, medreseye ev sahipliği yapan ve güçlü bir dini yapıya sahip bir merkezdir. Bu nedenle yörede gerek belirli kişi ve aşiretler gerekse dini kanaat önderleri toplum nezdinde oldukça itibar görmektedir. Toplum tarafından çok fazla kıymet verilen söz konusu kişi ve ailelerin isimleri aynı zamanda verilen değerlerin bir göstergesi olarak köy adlandırmalarına verilmiştir. Sahada köy adlarına en fazla kaynaklık eden unsurların başında kişi, aşiret ve dini semboller gelmektedir. Siirt'te 64 köy adını bu özelliklerden etkilenerek almıştır.

Siirt'te köy adlandırmalarında beşeri çevre koşullarıyla birlikte en fazla tercih edilen diğer bir unsur ise fiziki çevre özellikleridir. Siirt'te 96 köy adlarını fiziki çevre koşullarından etkilenerek almıştır. Özellikle jeomorfolojik unsurlar köy adlandırmalarında en fazla tercih edilen özelliklerdir. Fiziki çevre koşullarının benzer olduğu alanlarda burada yaşayan insan topluluklarının farklı etnik ve dini kökenlere mensup olup farklı dilleri konuşmalar dahi yerlere verdikleri adlarda büyük benzerliklerin olduğu görülmektedir. Nitekim çalışma alanında tepe, düzlük, vadi anlamına gelen, farklı söyleyişle sahip ve değişik köylere ait birçok köy adı bulunmaktadır. Ancak hepsinde köy adlandırmalarında kullanılan ölçütler hemen hemen aynıdır. Sadece fiziki unsurlarda bu duruma karşılaşılmamış olup aynı zamanda beşeri, ekonomik, tarihi coğrafya unsurlarında da benzer durumlar görülmektedir.

Çalışmada elde edilen en önemli sonuçlardan biri de yöredeki köy adlarının köklü bir tarihi mirası ve zengin bir kültürel birikimi yansıttığıdır. Sahada çeşitli köylere ait izler taşıdığına dair kuvvetle ihtimal 17 eski köy adı bulunmaktadır. Aynı zamanda yörede eski yerleşme kalıntıları üzerinde kurulmuş olan ve bu kalıntılardan esinlenerek isim almış köyler de yer almaktadır. Gerek eski yerleşme kalıntılarının gerekse değişik medeniyetlere ait isimlendirmeler, sahanın tarihi coğrafya bakımından zengin bir potansiyele sahip olduğunu desteklemektedir. Söz konusu çalışma yöredeki bazı köy yerleşmelerinin iskan tarihi açısından da yol gösterici olmuştur.

Siirt'te yaygın ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olup yer yer madencilik faaliyetleri de yürütülmektedir. Tarım ve hayvancılık aynı zamanda sahanın sosyo-kültürel yapısında da önemli bir yer işgal etmektedir. Yörede yerleşme şekilleri, ritmik yer değiştirme faaliyetleri, günlük yaşam ve sosyal hayatta bu ekonomik faaliyetlerden oldukça etkilenmiştir. Bu etkilerden biri de şüphesiz köy adlarıdır. Sahadaki önemli tarım ürünleri, bazı önemli madenler ile hayvancılık faaliyetleri ve bunlarla ilgili kullanımlar aynı zamanda doğrudan köy adlarının isimlendirilmesinde kullanılmıştır. Sahada bu faaliyetlerden adını alan köy sayısı ise 23'tür. Ekonomik hayatın kalbini oluşturan bu faaliyetler, köy adlandırmalarında da önemli bir unsur olarak tercih edilmiştir.

Çalışma neticesindeki önemli tespitlerden biri de, yöre halkının yerleşme adının kökeni hakkında yeterince bilgi sahibi olma-

ması nedeniyle köy adının kaynağını bir takım efsanelere dayandırmasıdır. Sahada bugüne kadar köy adlarının kaynakları konusunda yeterince bilimsel tespit yapılamamıştır. Dolayısıyla söz konusu çalışma bu alandaki önemli bir eksikliği gidermiş olacaktır. Bununla birlikte bazı köy adlarının da yabancı kökenli zannedilerek değiştirildiği tespit edilmiştir. Hâlbuki yabancı kökenli zannedilen bu adların kaynağı Türkçe olup, Türk boy, aşiret, cemaat veya çeşitli hayvan ve bitki isimlerinden gelmektedir.

Köy adlarının coğrafi bir bakış açısıyla ele alındığı bu çalışmada, elde edilen en dikkat çekici sonuçlardan biri de coğrafi olay ve olguların, yörenin gerek iskan tarihi ve yapısı gerekse sosyo-kültürel özellikleri üzerinde oldukça belirleyici olduğudur. Nitekim yörede değişik köyler farklı zamanlarda veya aynı devirlerde var olmuş olsalar dahi tümünde coğrafi olgular sosyo-kültürel hayat üzerinde benzer etkiler meydana getirmiştir. Bilhassa köy adlarında söz konusu etki açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak tüm den yer adlarının ve bilhassa da eski olanlarının yeterince araştırılıp incelenmesiyle başta bilimsel, sosyal, kültürel bakımdan bir bölgenin geçmişi ve bugünü hakkında çok kıymetli bilgiler elde edilebilmektedir. Çünkü yer adları bir ulusun belleği olan dil, tarih gibi alanlar için somut, değişken simgelerdir. Malazgirt Zaferiyle birlikte kalıcı olarak Türk-İslam yurduna dönüşen Anadolu toprakları, bu özelliğini ebedi olarak sürdürecektir. Fakat geçmiş uygarlıkların izleri değişik şekillerde varlığını devam ettirmekte olup tarihin mirasını farklı kaygılarla yok saymaktan ziyade bunları bir zenginlik ve bütünlük olarak görmek gerekir. Bu bağlamda eski yer adları incelenirken dikkatli bir şekilde ele alınmalı, değiştirilmesi zorunlu olanlar ile doğru usullerle değiştirilenler hariç diğer yer adlarının aslına uygun bir şekilde adlandırılmaları veya değiştirilmesi son derece önem arz etmektedir. Coğrafi bakış açısıyla yapılan bu çalışmaların artması tarih, arkeoloji, etnoloji, dilbilim alanlarında araştırma yöntemlerini geliştirerek bu alanlarda yapılacak araştırmalara bilimsel bir soluk getirecektir.

Kaynakça

- Acar, A. (2012). "Midyat Köy Adları Üzerine Bazı Düşünceler", Uluslar arası Midyat Sempozyumu, 7-9 Ekim 2011, 447-465, Mardin.
- Aksan, D. (1984). "Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay.No.60, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi:17, s.275-278, Ankara.
- Aksan, D. (1982). Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) 3. Cilt, TDK Yayınları, Ankara.
- Arıncı, K. (2016). Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri (Doğal, Beşeri, İktisadi ve Siyasal Yönleriyle), Biyosfer Araştırma Merkezi Yayını, Erzurum.
- Arıncı, K. (2015). Coğrafya 'ya Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 1056 Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No: 131 Araştırmalar Serisi No: 56 Yayını, Erzurum.
- Bulut, İ. (1996). "Sorgun Yöresi Köy ve Mevkii Adlarının Kaynakları". Akademik Araştırmalar Dergisi, I (3), s.30-40.
- Doğanay, H. (1997). Türkiye Beşeri Coğrafyası, MEB Yay. No:2982, İstanbul.
- Emiroğlu, M. (1984). "Bolu Yöresi Yer Adları" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay.No.60, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi:17, s.181-200, Ankara.
- Erpolat, M., S. (1999). XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliği'ndeki Yer İsimleri, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlan-

- mamış Doktora Tezi), Konya.
- Farkini, Z. (1992). Türkçe-Kürtçe Sözlük, İstanbul Kürt Enstitüsü, İstanbul
- Gülensoy, T. (2007). Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayını, 911, Ankara.
- Günel, V., Şahinalp, M. S., Güzel, A. (2011). "Coğrafi Ortamın Şehirsel Mekân Adlarına Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 10, S. 1, s. 463-508.
- İbnü'l Esir. El-Kamil fi'l-Tarih, C. XI.
- İbret, Ü. (2003). "Çankırı'daki Köy Adları Üzerine coğrafi Açından Bir İnceleme, Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 7, 53-80.
- Karaboran, H.H. (1984). "Türkiye'de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No:60, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s.97-148, Ankara.
- Karadoğan S., Özgen N. (2006). "Yeryüzü Şekilleri Açısından Siirt Çevresinin Paleocoğrafik Evrimi", Uluslararası Siirt Sempozyumu, 19-21 Eylül 2006, 663-679, Siirt.
- Koday, S. (2000). "Trakya'da Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi", 28. Coğrafya Meslek Haftası, Bildiriler, 221-253, İstanbul.
- Özdemir, A., H. (2010). "Moğol İstilasından Bazı Öğrenilmiş Çaresizlik Örnekleri", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fak. Der. S. 29(29), ss.21-41.
- Özgen, N. (2003). Siirt Şehri ve Yakın Çevresinin Doğal Ortam Özellikleri, Siirt Valiliği Yayınları No: 2, Siirt.
- Savur, H. (2010). Siirt'in Sosyal ve Ekonomik Yapısı (1312-1317 / 1894 – 1900, 420 Nolu Siirt Şer'iyye Sicil Defterine Göre), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Seçkin, B., S. (2005). Başlangıçtan Günümüze Siirt Tarihi, İstanbul Siirtliler Derneği Yayını, İstanbul.
- Sırma, İ., S. (2006). "Siirt ve Civarının Müslümanlaşması ve Müslümanların Gayrimüslimlerle Olan İlişkileri". Uluslararası Siirt Sempozyumu, 19-21 Eylül, 121-125, Siirt.
- Sözer, A., N. (1969). Diyarbakır Havzası, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara.
- Tuncel, M. (2006). "Geçmişten Günümüze Siirt Şehri, Uluslararası Siirt Sempozy., 19-21 Eylül 2006, 26-31, Siirt.
- Tunçel, H., (2000). "Türkiye'de İsmi Değiştirilen Köyler" Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.10, Sayı.2, s.23-34.
- Türk Dil Kurumu, Derleme Sözlüğü, (2009).
- Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük.
- Türk Dil Kurumu, (1983) Yeni Tarama Sözlüğü.
- Yediyıldız, B. (1984). "Türkiye'de Yer Adı Verme Usulleri ve Yer Adı Değişikliklerinin Tarihi Gelişimi" Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay.No.60, Seminer-Kongre Bildirileri Dizisi:17, s.25-41, Ankara.